

В. С. Медведєв, професор кафедри практичної психології Національної академії внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор;

О. М. Шевченко, доцент кафедри філософії та психології Житомирського національного агроєкологічного університету, кандидат психологічних наук, доцент

ЮРИДИЧНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМА ПРОСТИТУЦІЇ

Досліджено юридично-психологічні аспекти сучасних проблем української молоді. Розглянуто існуючий стан проституції в Україні та у молодіжному середовищі зокрема. Наведено статистику цього явища та запропоновано методи його профілактики.

Ключові слова: *молодь; підлітковий вік; проституція; проблема; профілактика; здоров'я; злочин; правопорушення; сутенерство; соціалізація.*

У попередніх статтях ми започаткували розгляд молодіжних проблем, що нагальні останніми роками. Найголовнішими вказали:

низький рівень життя, безробіття і значна економічна та соціальна залежність від батьків, відсутність можливостей для поліпшення житлових умов;

шлюбно-сімейні проблеми (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів);

низька народжуваність (рівень народжуваності в Україні не забезпечує навіть відтворення поколінь);

поганий стан здоров'я і зростання рівня соціальних відхилень (злочинність, пияцтво, наркоманія, проституція);

втрата ідеалів, соціальної перспективи, життєвого оптимізму [1].

В останній публікації ґрунтовно охарактеризували проблеми самогубства (суїциду), пияцтва та алкоголізму, наркоманії. Цього разу проаналізуємо явище проституції у молодіжному середовищі.

Слово “проституція” у перекладі з латинської означає “виставлення на продаж”. Проституцію треба розуміти як систематичне надання особою свого тіла для задоволення сексуальних потреб інших осіб за матеріальну винагороду.

Історія проституції охоплює всі давні й сучасні культури, про що свідчать писемні джерела, що дійшли до нас. Хоча проституцію

часто називають найдавнішою професією, на думку дослідників, це лише фігура мови. Повіями можуть бути жінки, чоловіки або трансгендери. Проституція може мати гетеросексуальний або гомосексуальний характер, проте історично склалося так, що здебільшого повіями були жінки, а їх клієнтами були чоловіки [2].

Існування повій у древніх цивілізаціях Месопотамії вперше документально підтверджено у Кодексі Хаммурапі і датовано XVIII ст. до н. е., в якому на основі законів захищаються майнові права жінок, включаючи жінок-повій.

Хоча проституція була заборонена згідно з іудейськими законами, вона була поширеним явищем у Стародавньому Ізраїлі. Згадки про повій (“блудниць”) трапляються у Старому Завіті – блудниця Рахав з Єрихону, Птис. до н. е. (Ісуса Навина 6:16). Ставлення влади до проституції відрізнялося від різкого неприйняття до ліцензування.

Першим, хто ввів податок на заняття проституцією, був афінський законодавець Солон (між 640–635 – близько 559 р. до н.е.). За його ж правління виникли борделі (“діктеріони”). Античні борделі розміщувалися на околиці міста, у пустельних та віддалених місцях, на ринку, у гавані. Основними клієнтами таких борделів були купці, моряки та неодружені молоді люди. Проституцією займалися і жінки (особливо рабині) “суміжних” професій, наприклад, танцівниці; були також чоловіки-повії і чоловічі борделі. Вищий прошарок повій – гетери (буквально “подружки”). Деякі з них прославилися розумом і красою та відносинами зі знаменитими діячами.

З установленням християнства проституція не зникла. Блаженний Августин говорив: “...усунь блудниць, і місто прийде в сум’яття”. Культивувався образ повій, які розкаялися, таких як Марія Магдалина і Марія Єгипетська. Борделі розміщувалися на спеціально відведених для них вулицях і мали відмітні емблеми і прикмети: строкаті ґрати на вікнах, зображення квітів і тварин на стінах або на дверях, червоний ліхтар над дверима. Повія також носила відмітні знаки. Повією не могла стати вагітна, хвора, заміжня або занадто юна особа. Духовним особам і одруженим чоловікам заборонялося відвідувати борделі.

До середини XX ст. склалося традиційне уявлення про проституцію як соціальне зло, а повії традиційно розглядаються як соціальні покидьки, сексуальні рабині, жертви сутенерів та наркоманії, маріонетки у руках організованої злочинності. Починаючи з 80-х рр. XX ст. з поширенням феміністичного руху і виникненням громадських організацій, що захищають права повій,

з'являється новий погляд на проституцію як на роботу або оплачувану послугу, яку слід узаконити. Нині ставлення суспільства до проституції формується з протиборства або об'єднання цих двох підходів (США) [3].

Сучасна громадська думка вважає, що проституція є аморальною поведінкою. Що ж до визнання її правопорушенням, то у світі є різні погляди: від визнання її злочином (мусульманські країни) до надання їй статусу легального бізнесу (наприклад, у Нідерландах). У більшості Західних країн навіть якщо проституція законом не дозволена, влада ставиться до неї толерантно, спрямовуючи дію правосуддя насамперед на осіб, які використовують повій у власних цілях (у Франції, скажімо, навіть користування грошима, “заробленими” повією, несе кримінальну відповідальність). В Україні проституція належить до категорії адміністративних правопорушень (ст. 181-1 Кодексу про адміністративні правопорушення). Проституція тісно пов'язана зі злочинністю. Вони значно переплітаються. Це пояснюється тим, що проституцію як засіб наживи контролює криміналіст. На її основі створюється система секс-бізнесу зі звідниками, утримувачами будинків розпусти, сутенерами, торгівцями “живим товаром”, у тому числі з переправлянням його за межі країни. На думку експертів, річний обіг коштів від секс-бізнесу в Україні становить понад два мільярди гривень. Наймерзеннішим злочином є втягування у проституцію дітей. Крім того, повій широко використовують як співучасників злочинів грабіжники, вимагачі, шахраї. Адже повії, відвідуючи квартири заможних клієнтів, дають “наводку” для наступних крадіжок чи розбійних нападів; просять водіїв підвезти до місця, де на них організована засідка. Повії і самі вчиняють чимало злочинів стосовно клієнтів шляхом їх “відключення” за допомогою алкоголю, підсипанням клофеліну та ін. [4].

Не слід забувати також, що повії (як жінки, так і чоловіки) є одним з основних джерел розповсюдження венеричних хвороб, гепатиту та ВІЛ-інфекції. Ніякі запобіжні засоби не здатні усунути високий ризик цих захворювань. Повії також самі стають жертвами злочинів (їх убивають у конкурентній боротьбі, глумляться над ними, вони гинуть від наркотиків чи СНІДу).

Але чи не найголовнішою негативною ознакою проституції є різке падіння суспільної моралі, духовна деградація, що вкрай шкідливо впливає на виховання дітей і молоді. Проституція підриває підвалини суспільного життя, руйнує сім'ю і, врешті-решт, саму людину. Як результат, зростають жіноча злочинність, смертність, невиліковні захворювання, самогубства і, що найнебезпечніше, – гине генофонд нації.

Існують різні класифікації осіб, які займаються проституцією. Так, можна виокремити такі групи: путани; повії, які “працюють” за кордоном; повії “за викликом”; вокзальні повії та ті, які промишляють на автошляхах (так звані плечові). На найнижчому рівні перебувають вуличні повії (здебільшого бродяги, наркоманки й алкоголічки).

Виникає питання. Що ж підштовхує людей, і зокрема, молодь, на шлях проституції? Безумовно, вагомий внесок у цю справу здійснюють скрутна економічна ситуація, безробіття, зростання бездомності та взагалі процес маргіналізації населення. Але це не єдині чинники. Рівень проституції, що (як і злочинність) є постійним супутником суспільства, передусім, залежить від його морального стану, який нині навряд чи можна визнати задовільним. Очевидні прорахунки у морально-етичному вихованні молоді, стрімке падіння авторитету сім’ї і школи. Скрізь панує атмосфера всюдозволеності, нав’язування еталонів контркультури, основними “цінностями” якої є насильство, тотальний секс і розбещеність, а головними героями – убивці, повії, гангстери, статеві збоченці.

Усе це призводить до спотворення уявлень про місце жінки у суспільстві, таких понять, як честь і гідність. Свою частку такої пропаганди здійснюють деякі засоби масової інформації, які “ненав’язливо” роз’яснюють, що проституція в усіх її виявах є одним із видів соціально допустимої поведінки. Звичайно, стимулює проституцію і різке розшарування суспільства, вияв скоробагачків, здатних витратити на повій великі гроші, а також пасивність правоохоронних органів у боротьбі з цим негативним явищем.

Проституція в Україні є незаконною, проте значно поширена і повною мірою ігнорується урядом. Секс-туризм привертає до України значну кількість іноземних туристів.

Під час Євро-2012 станом на 26 червня 2012 р. Україну відвідало понад 100 тис. туристів, що для працівників секс-індустрії стало часом “урожаю”. Актуальним було питання незаконної торгівлі людьми. Ініціативи з попередження таких випадків проводяться поодинокими громадськими організаціями. Голова комісії з питань підготовки та проведення чемпіонату Євро-2012 при КМДА, член міжвідомчого координаційного штабу безпеки та правопорядку, президент ГО “Платформа оздоровлення суспільства” Снежана Держановська поінформувала про проект, організований владою та небайдужими об’єднаннями.

Для попередження торгівлі людьми під час Євро був запущений проект “Секс-індустрія в Україні – дискваліфікована!”. У його рамках

було проведено тренінг для представників 40 готелів Києва. У зв'язку з цим були запрошені професійні тренери з США. Завдяки їх співпраці з готелями за один день було знайдено 16 дітей, яких змушували займатися проституцією. Київські готелі погодилися поширювати розроблені нами флаєри. Загалом було надруковано 500 тис. листівок із попередженням, що в Україні проституція заборонена, що повії можуть бути носіями ВІЛ-інфекції, а також жертвами торгівлі людьми. Також указувався телефон гарячої лінії, куди можна звертатися у разі правопорушень або для їх запобігання. У дні матчів волонтери поширювали буклети у київській фан-зоні.

Зворотний зв'язок від готелів здійснювався через розкриття та обговорення своїх проблем. Працівники готелів запевняли, що вони намагаються боротися з проституцією і часто викликають міліцію. Але дівчата, виходячи з готелю, просто дають їм хабара. І все повторюється знову. Часто на адміністрацію закладу дають багаті клієнти. Вони твердять: "Ми платимо, і це наша справа". Аналіз законів 12 країн надає можливість зробити висновок, що у країнах, у яких штрафують клієнтів, процес боротьби найефективніший. Нині провина лежить тільки на жінці і не поширюється на чоловіків, які ведуть порочний спосіб життя.

Багатьох розчулила історія співробітниці нашого кол-центру, яка колись також була в рабстві. Особливо перейнялися її словами: "Не думайте, що коли повз ресепшн проходять усміхнені дівчата до номерів, що це їм дуже подобається. Я раніше також посміхалась працівникам готелю, а мою трирічну доньку тримали в заручниках. Я мала відпрацювати свій паспорт, щоб покинути ту країну".

Що заважає боротися з нелегальною проституцією?

Уже в аеропортах приїжджаючих зустрічають інформаційні матеріали з послугами "Ukrainian girls" ("Українські дівчата"). Також неконтрольований Інтернет, де ці послуги легкодоступні. Можна побачити оголошення, в яких дівчатам пропонують бути волонтерами в ескорт-сервісі на час чемпіонату для іноземців. Клієнтів приваблює вартість послуг. Малоефективні штрафи у розмірі 200 грн, які сплачує тільки повія. Хоча за сутенерство і встановлена кримінальна відповідальність, але більшість з них має надійне прикриття.

Скільки жінок займається проституцією в Україні?

За неофіційною статистикою 50 тис., де кожна 6–7 повія – неповнолітня. Тільки в Києві приблизно 9 тис. жінок цієї професії. Вивезені українські жінки займаються проституцією майже у 50 країнах [5].

Проституція – це навіть не злочин, а адмінпорушення.

Згідно з всеукраїнським опитуванням повій Київським міжнародним інститутом соціології, станом на 2009 р.: 56 % опитаних жінок не працюють і не навчаються; 31 % – мають роботу (з них 12 % працюють на постійній основі, а в 19 % – тимчасові заробітки), 8 % опитаних – студентки вузів, 3 % – технікумів, 2 % – учениці ПТУ, 0,3 % – учениці шкіл [4]. Дослідження, проведені українським Державним інститутом проблем сім'ї та молоді, показують, що для багатьох жінок секс-бізнес став єдиним адекватним джерелом доходу: 50 % з них утримують своїх дітей і батьків [6].

12 січня 2005 р. український парламент прийняв сувору кримінальну відповідальність за торгівлю людьми та примусове заняття проституцією. Попередні закони з кримінальної протидії проституції були малоефективними [4].

2006 року заняття проституцією в Україні було декриміналізовано. Завдяки активній позиції неурядових і міжнародних організацій, з Кримінального кодексу України усунули статтю за заняття індивідуальною проституцією, одночасно посиливши відповідальність за торгівлю людьми. Залишається ст. 181-1 Адміністративного кодексу, згідно з якою жінки за надання послуг комерційного сексу можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності з максимальним покаранням – штраф у розмірі до 15 неоподатковуваних мінімумів [4].

Прийняті закони протидії організованих проституції і покарання за людську торгівлю мають незначний ефект, тому що багато засуджених торговців людьми часто не до кінця відбувають термін покарання [2].

Дедалі більшого розмаху в Україні набуває інтернет-проституція, коли дівчата обслуговують клієнтів віртуально у режимі он-лайн. Так, у листопаді 2011 р. в одному з гуртожитків Запоріжжя було викрито он-лайн порностудію, власник якої за рік заробив близько \$ 1 млн. Переважно у студії працювали студентки місцевих ВНЗ, зарплата яких становила від \$ 1 тис. на місяць. Сайт був відкритий тільки для користувачів зі США та Західної Європи [4].

Станом на березень 2007 р. кількість повій у столиці, які перебували на обліку в міліції, становила до 4 тис. При цьому 95 % з них – приїжджі з інших областей [4].

Найбільше дівчат легкої поведінки приїжджає до столиці з Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Івано-Франківська та Волинської області. Багато хто з них не досяг повноліття.

Вартість секс-послуг у Києві різноманітна. Хто хоче заощадити та не боїться різного роду захворювань, найчастіше вирушають на Окружну дорогу. Там послуги дівчат коштують від 50 гривень.

Багато повій шукають клієнтів у клубах та пабах, а також розміщують свої оголошення у ЗМІ та Інтернеті. Чимало дівчат працюють у готелях. Середня ціна за послуги в нічний час не вуличного типу – 50–100 \$, іноді й доходить до 300 \$.

За останні два роки індустрія проституції у столиці зробила грандіозний стрибок у своєму розвитку. Одним з основних чинників зростання став приплив іноземців – Україна, скасувавши візи для європейців, стала одним із найпривабливіших на континенті місць секс-туризму.

Наплив секс-туристів до Києва істотно вплинув на якість наданих послуг. У ремонт і облаштованість квартир під бардак вкладаються десятки тисяч доларів, дівчата намагаються вивчити хоча б кілька фраз англійською або німецькою мовами. Сотні іноземців щотижня прибувають до Києва для того, щоб насолодитися “доступними і красивими дівчатами”, про яких повідомляє реклама.

Вражають суми, які обертаються у світі секс-бізнесу. За підрахунками правоохоронців, реально в одному тільки Києві щодоби виходять працювати не менше як 3 тис. повій (за іншими даними – 5 тис.). За ніч виходить, що у звичайний робочий день повії столиці сумарно заробляють понад 1 млн \$, що означає – більше третини мільярда на рік.

При цьому хабарі, які щодня отримують “кришуючі структури”, у тому числі і співробітники міліції, за даними джерела у прокуратурі, становлять \$ 200 тис. за добу. 2006 року у Києві засудили двох міліціонерів саме за “кришування”. Усі, хто знає про факти вимагання, можуть звернутися за телефоном довіри. Це може зробити і сама повія, адже вона має такі ж права, як і всі інші громадяни [3].

Цікавою є інформація, що уродженка Британії Міллі Купер, яка почала працювати повією ще у кінці Другої світової війни, досі заробляє собі на життя цією професією, хоча 2011 р. їй виповнилося вже 96 років [7].

Говорячи про засоби запобігання проституції, слід зазначити, що вони розміщені у площині профілактики всіх інших видів правопорушень. Ця профілактика буде ефективною лише тоді, коли проблеми сім'ї, жінки, дитини стануть головними у державі та суспільстві. Потрібні сучасні програми допомоги сім'ї, материнству, дитинству, відповідна законодавча база. Свого часу були прийняті важливі закони України: “Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, “Про освіту”, “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”. Реалізація цих законів

сприяла розв'язанню нагальних проблем, але докорінним змінам наліпше заважає кризова соціально-економічна ситуація в Україні.

Однак, в основі профілактики проституції мають бути саме загальносоціальні заходи поліпшення умов життя жінок та їх сімей. Одиноким матерям і багатодітним сім'ям слід надавати необхідну матеріальну допомогу. Для дітей, які з різних причин виховуються в інтернаті, має створюватися обстановка, максимально наближена до звичайної (наприклад, сімейні дитячі будинки). У зв'язку зі зростанням безробіття варто розробити спеціальні програми з працевлаштування жінок, які виховують дітей, мають на утриманні батьків та ін. Для них мають бронюватися робочі місця.

Потребує розроблення концепція виховання підростаючого покоління, особливо дівчат. В її основі має бути властива нашому народові висока моральність і порядність. Без оголошення державою рішучої боротьби з аморальністю, пропагандою порнографії та насильства, не може бути й мови щодо протидії проституції. Повинен бути розумний вибір форм і методів виховання юнаків і дівчат. Притаманні їм особливості фізичної та психічної структури особи мають не нівелюватись, а враховуватися для формування соціально корисної особистості.

Взірцем для дівчат мають стати кращі образи українок і жінок з інших країн світу. Те, що деякі школярки, за анонімного опитування, кажуть, що хочуть бути валютними повіями, слід сприймати це як тривожний сигнал. Розвінчати стереотип повії як привабливий для дівчат – завдання кіномистецтва, засобів масової інформації, усіх, хто виховує. Нині ж, навпаки, спостерігається неприховане нахвалювання найдревнішої професії.

На зміцнення позицій проституції фактично спрямовані пропозиції щодо її легалізації, створення на законній підставі будинків розпусти. Завдяки цьому держава, мовляв, отримуватиме великі податки. Такі пропозиції треба рішуче відкинути. Навпаки, слід посилити адміністративно-правову боротьбу з проституцією. Адже нинішній стан цієї боротьби на базі ст. 181-1 КпАП не витримує ніякої критики.

Необхідно також удосконалити кримінально-правову боротьбу із секс-бізнесом, який наживається на експлуатації повій. Нове кримінальне законодавство, на прикладі багатьох країн світу, мусить мати розгалужену систему норм, які передбачали б диференційовану відповідальність усіх, хто прямо чи опосередковано причетний до проституції. Нині це сказати не можна, як і про норму, що передбачає відповідальність за ввезення, виготовлення, збут і поширення порнографічних предметів.

Поодинокі випадки її застосування аж ніяк не відповідають майже відкритому поширенню порнографії, яка робить “чорну” справу щодо залучення молоді до проституції. Позитивним моментом у боротьбі з найбільш небезпечною формою секс-бізнесу – поставкою “живого товару” за кордон було запровадження кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, хоча вагомих успіхів у подоланні цих злочинів ще не досягнуто.

Важливе значення має і віктимологічна профілактика серед усіх категорій жінок: показ спустошеної душі повії, втрати самоповаги, набуття букету соматичних і психічних хвороб. Це допоможе багатьом утриматися від хибних кроків. Італійський падре Маріо Нева, представник доброчинної організації “Карітас”, який вивчає долю повій в Італії, у тому числі прибулих з України, зазначає: “Ми прагнемо допомогти цим нещасним. Здебільшого ці дівчата дуже гарні, їх краса створена Богом для кохання, родинного щастя, материнства. Їх призначення – народжувати сильних, красивих дітей для свого народу. А вони гинуть на чужині, збагачуючи сутенерів та гангстерів”. Ці слова він промовляв у Києві, куди привіз з Італії понівечений труп 18-річної повії В. К., яка була по-звірячому вбита, її раніше чарівне обличчя було так спотворено тортурами, що рідним навіть не вдалося його впізнати.

Отже, є над чим задуматись – усім і кожному. А перейнявшись цією болючою проблемою, слід діяти і ще раз діяти для її розв’язання, оскільки можна втратити найдорожче – майбутнє України [7].

Список використаних джерел

1. Соціологія : підруч. / за ред. В. Г. Городяненка. – К. : ВЦ “Академія”, 2008. – 544 с.
2. Режим доступу : <http://www.uk.wikipedia.org>
3. Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/main/71348>
4. Сайт МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>
5. Режим доступу : <http://gazeta.ua/articles/442745>
6. Режим доступу : <http://mon.gov.ua>
7. Режим доступу : <http://www.dailymail.co.uk>